



Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de erroribus Pelagianorum, de Gratia, de
Iustificatione & Merito, de Virtutibus Theologicis, & quatuor Cardinalibus,
ac de ineffabili mysterio Incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. IV. De variis modestiæ speciebus,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77342](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77342)

forte obvijs fuerint, ac si vivum Dei simulacrum aspicerent, faciem ad reverentiam atque admirationem sanctitatis inclinent; honesteque virtutis admoniti, mentem pudicam & sobriam referant; & reminiscatur quisque protinus Dei, dum eam cernit effigiem, quæ se ad ejus perficienda mandata semper exercet. Atque, ut breviter dixerim, omnium aspicientium virginem & affectus, & animus ad virtutis transferatur amorem. Consentaneæ ad hæc S. Ignatius Epist. ad Trallianos, Præfatus modestiam vocat magnam aliorum disciplinam.

ARTICVLVS IV.

De varijs modestiæ speciebus.

24. Quatuor vel quinque modestiæ species distinguit D. Thomas hic quæst. 160. art. 2. nimirum humilitatem, studiositatem, modestiam morum, ad quam Eutrapelia reducitur, & modestiam cultus. Ratio verò hujus divisionis est, quia ultra passiones concupiscentiæ, quas moderantur temperantia & continentia; & ultra passiones iræ, quas mansuetudo & clementia refranant, quatuor alia sunt, in quibus etsi non adeo difficile est mediocritatem rationis servare, quàm in passionibus iræ & concupiscentiæ, egent tamen moderamine, & virtute aliquâ per quam cohibeantur. Primum est affectus spei tendentis ad excelsa, & hunc moderatur humilitas: studium suæ appetitus cognoscendi, & ad hujus moderationem ponitur studiositas: motus & gestus corporales, pertinentes ad externam conversationem, tam in factis, quàm in dictis; pro quibus in rebus serijs ponitur modestia morum, in ludicris autem eutrapelia: & denique exterior apparatus vestium, utensilium, & hujusmodi; & horum moderatio spectat ad modestiam cultus, sive apparatus exterioris.

25. Prima ergo species modestiæ est humilitas, quæ sic à D. Thoma definitur: *Humilitas est virtus, quâ quis considerans suum defectum, tenet se in infimis, secundum modum suum.* Dicitur *Virtus*: quia cum honestum sit unumquemque amplecti quod sibi congruit, & continere se intra propriam mensuram, habitus quo ad id inclinamur, non potest non esse vera virtus. Subditur: *Quo quis considerans suum defectum*, quia licet humilitas dicat formaliter habituale propositum, quo vis affectiva abjectionem unicuique convenientem amplectitur, præsuppositivè tamen importat cognitionem, quâ quis defectus suos considerans, reputat se indignum ætimatione & honore, dignumque abjectione & aspectu. Unde sic definitur à D. Bernardo: *Humilitas est virtus, quâ quis verissimâ sui cognitione sibi ipsi vile scit.* Tandem dicitur: *Tenet se in infimis, secundum modum suum*, ut denotetur, materiam intrinsecam humilitatis esse internum animi motum & affectum, quem refranat, ne tendat in sui celsitudinem supra id quod oportet, sed intra mensuram ex proprijs meritis sibi debitam se contineat.

Lib. de
gradibus
humilitatis.

26. Ex his colliges primò contra Theophylum Raynaudum lib. 6. de virtutibus sect. 2. cap. 13. quòd licet humilitas & magnanimitas habeant cohibere affectum hominis, ne inordinatè tendat in excelsa, nihilominus inter se distinguuntur, quia diversimodè id præstant: ut eruditè demonstrant Salmanticenses in explicatione arboris prædicamentalis, sive in generali divisione om-

nium virtutum, quam in fine Tomi primi in primam secundæ subjecerunt. Nam magnanimitas (inquiunt) primario id facit impellendo & confortando ipsum appetitum, ut per vires à Deo receptas, vel promissas, tendat ad magna: secundario verò illum detinet, ne in improporcionata extollatur. Humilitas e contra primario refranat appetitum, ne tendat in ardua & excelsa, quærens propriam exaltationem: secundario autem confirmat ipsum, ne dum videt propriam insufficienciam & impotentiam, à magnorum prosecutione, divini immemor auxilij, nimis deficiat. Unde magnanimitati magis adversatur pusillanimitas, quæ est vitium per defectum, quàm præsumptio, quæ est per excessum. Humilitati autem magis opponitur superbia, quæ est vitium per excessum, quàm nimia sui abjectio, quæ est vitium per defectum.

Differunt etiam illæ virtutes penes rationes motivas & regulativas. Nam magnanimitas sumit motivum & regulam operandi ab eo quod est Dei in nobis: videns enim in se magnanimus magna Dei dona, aut saltem magna auxilia sibi promissa, sumit inde motivum & regulam operandi magna, eorum arduitati non succumbens, quia scit non superexcedere talia dona vel auxilia; dumque magna agit, reputat se, non propter se, sed propter illa quæ ex Deo accepit, magno honore dignum, & quiddid minus est honoris & laudis (uti est quiddid potest ab homine retrahui) tanquam illis inadæquatum contemnit. Cæterum humilitas sumit motivum & regulam suæ operationis ab eo quod in nobis est ex nobis ipsis, vidensque nos ex nobis solum habere defectum, imperfectionem, & culpam, quibus non excellentia & honor, sed vilipensio & contemptus debetur, cohibet animum, ne ad illa tanquam ad aliquid sibi secundum se debitum tendat, & ne ista tanquam se indigna refugiat. Unde nulla ex his virtutibus alteri contradicit, licet videantur contrario modo procedere: quia optimè stat, ut idem homo ex Dei donis ad magna tendat, quod est esse magnanimum; & ex sibi proprijs ad ima se dejiciat, quod est esse humilem. Et idè Apostolus, qui ut magnanimus aiebat: *Omnia possum in eo qui me confortat, ut humilis prædicabar: Non quasi sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis.* Hæc Salmanticenses loco citato.

Colliges secundò cum iisdem Authoribus, quòd licet humilitas & religio magnam habeant inter se similitudinem & affinitatem, eò quod utraque importet professionem divinæ excellentiæ, & nostræ erga Deum subjectionis; differunt tamen, quia quod respectu unius est formale & primarium, respectu alterius est quasi materiale & consequens. Actus enim religionis primario continet testificationem divinæ excellentiæ, & secundario nostræ vilitatis, quatenus hæc arguitur ex omnimoda dependentia à supremo illo principio. E contra verò actus humilitatis primario dicit confessionem nostræ vilitatis & inferioritatis; implicite autem & ex consequenti testatur illo excellentiam primi principij, cui nos omnino submittimus, tanquam sine cujus influxu sub nihilo maneremus. Itaque humilis submittit se Deo, & ejus excellentiæ, ut seipsum deprimat, & intra mensuram propriam contineat: religiosus autem humiliat & deprimat se coram Deo, ut ejus excellentiam exaltet, & cultu illo influentiam Dei in omnes creaturas, ac supremum ejus dominium profiteatur.

Colliges

28. Colliges tertio, duos esse in nobis habitus humilitatis, alium qui reſtatnaſſionem ſpei circa propriam excellentiam, ſumptam abſolute ſine reſpectu ad alterum; & huius ſubjectum eſt appetitus ſenſitivus iracibilis, in quo reſidet talis paſſio: alium verò moderantem affectum voluntatis circa propriam excellentiam, ſecundum quod hæc primario metiri debet ex ſubjectione ad Deum, tanquam ad ſupremum excellentem, & ſecundario ex ſubjectione ad alios, ſecundum id quod ex Deo habent. Et hæc eſt præſtantiffima humilitas, de qua præcipue locuti ſumus, & quam ad religionem valde accedere diximus, quamque D. Thomas cæteris virtutibus moralibus videtur præferre hic quaſt. 161. art. 5. his verbis: *Post virtutes Theologicas & virtutes intellectuales, quæ reſpiciunt rationem, & poſt juſtitiam, præſertim legalem, potior cæteris eſt humilitas.* Quod intelligendum eſſe puto de virtutibus moralibus, quæ ſunt circa paſſiones, non verò de aliis, præſertim verò de juſtitia legali, & de religione, cum illam D. Thomas expreſſe excipiat, & iſtam quaſt. 81. art. 6. omnibus virtutibus moralibus præponat: *Quia (inquit) religio magis de propinquo accedit ad Deum, quam aliæ virtutes morales, in quantum operatur ea quæ directe & immediate ordinantur in honorem divinum.* Vel etiam dici poſteſt, D. Thomam loco citato non præferre humilitatem omnibus aliis virtutibus, tanquam perfectiorem abſolute & ſimpliciter, ſed ſolum quantum ad aliquid: omnes enim virtutes morales ita ſe mutuò excedunt, ſecundum diverſas rationes, ut nullam poſſis ſimpliciter inferiorem vocare. Unde Gregorius lib. 1. homil. 6. ſuper Ezechielem: *Aliter olet ſlos uvæ, quia magna eſt virtus & opinio Predicatorum qui inebriant mentes audientium. Aliter ſlos olivæ, quia ſuaſe eſt opus miſericordiæ, quod more olet reſorvet & lucret. Aliter ſlos roſæ, quia mira eſt fragrantia quæ rutilat & redolet ex cruore Martyrum. Aliter ſlos lilij, quia candida vita carnis eſt de incorruptione virginittatis. Aliter ſlos viola, quia magna eſt virtus humilium, qui ex deſiderio loca ultima tenentes, ſe per humilitatem à terra in altum non ſublevant, & celeſtis regni purpuram in mente ſervant. Aliter redolet ſpica cum ad maturitatem perducitur, quia bonorum operum perfectio ad ſatietatem eorum qui juſtitiam eſuriunt præparatur.*

29. De humilitate eleganter diſſerunt SS. Patres, eamque variis laudibus efferunt: eam enim primum religionis introitum, Chriſtianæ Philoſophiæ primum fundamentum, medicinam tumoris, cuſtodem virtutum, læſæ charitatis reparationem, virtutum ſublimitatem, in ornatu ſummi Sacerdotis ſplendidiorem gemmam appellant. Addunt, quod ſuperbia fecit ex Angelo Dæmonem, humilitas facit ex homine Angelum. Quod humilitas claritatis eſt meritum, & claritas humilitatis præmiũ. Quod gratia pluvia eſt, quæ conſluit ad humilitatem convallis, denatat de tumoribus collis. Denique, quod humilitas omnium virtutum minima eſt, & omnium maxima, quia quò profundius hominem dejicit, eò altius erigit & extollit. In quo reperitur falſa Senecæ Epilt. 16. ſententia, nimirum quòd in puſillo nemo magnus eſſe poſteſt: nam in hac puſillitate, quæ quis minimum ſe exiſtimat, vera magnitudo conſiſtit: *Nimia enim (inquit Caſſiodorus) magnitudo eſt, ſuam intelligere parvitatem, & vilem eſſe ante Dominum, à quo eſt totius magnitudinis cenſus.* Vel ut loquitur Chryſoſtomus: *Humilitas nun-*

Tom. IV.

A *quam eſt ſine magnitudine animi, nec ſuperbia ſine puſillanimitate.* Cui concinit Fulgentius dicenti: *Sicut ſuperbus elatione fit humilis, ita humilis fit in humilitate ſublimis.* Unde cum Bernardo ſerm. 2. de Aſcenſione concludendum eſt: *Per humilitatem aſcendamus ad ſublimitatem, quia hæc eſt via, & non alia præter ipſam: qui aliter vadit, cadit potiùs quam aſcendit, quia ſola eſt humilitas quæ exaltat, ſola quæ ducit ad vitam.* Chriſtus cum per naturam Divinitatis non haberet quò aſcenderet, quia ultra Deum nihil eſt, tamen per deſcenſum quomodo creſceret invenit, veniens incarnari, pati, & mori, ne moreremur in æternum, propter quod & Deus exaltavit illum.

B *Secunda ſpecies modeltiæ dicitur ſtudioſitas, à ſtudio circa quò verſatur, duoque habet præcipua munera. Primum eſt frænandi ac temperandi ſcientiæ deſiderium, quò naturâ duce omnes ad cognitionem rerum, & delectationem ex ea comparandam impellimur. Omnes enim homines naturaliter ſcire deſiderant, ut dicitur initio Metaphyſicæ; idque unicuique evidens fore affirmat Seneca lib. de vita beata cap. 32. *Si ſe ipſe conſuluerit, quantum cupiditatem habeat ignota noſcendi, quam ad omnes fabulas excitetur. Navigant quidam, & labores peregrinationis longiſſima unâ mercede perpetiuntur, cognoscendi aliquid abditum ignotumque. Hac res ad ſpectacula populos contrahit. Hæc cogit præcluſa rimari, ſecretiora exquirere, antiquitates evolvere, mores barbararum audire gentium. Curioſum nobis natura ingenium dedit, & arijs ſibi ac pulchritudinis ſua conſcia, ſpectatores nos tantis rerum ſpectaculis genuit, perditura fructum ſui, ſi tam magna, tam clara, tam ſubtiliter ducta, tam nitida, & non uno genere formoſa, ſolitudini oſtenderet. Ne igitur naturale hoc ſcendi deſiderium plus juſtò majus ſit & ardentius, abſtriptaque animam ad eorum cognitionem tentandam, quæ homini conſentanea non ſit, neceſſe eſt ſtudioſitatem intercedere, quæ frænnet voluntatem, ne intellectum ad ea ſcienda applicet, iſque animum nutrire & excolere velit.**

D *Alterum ſtudioſitatis munus eſt exercendi pigritiam & torporem, quò plures retrahuntur à ſtudio, & à neceſſariarum rerum cognitione præpediuntur; & excitandi ac impellendi appetitum, ne propter laborem & fatigationem, quæ ſtudio admixcentur, ab illo retrahatur, aut ſufficientem renuat diligentiam adhibere. Et quia hoc poſterior plerique accidit, nominata fuit hæc virtus ab officio impellendi, potiùs quam ab officio reſtrænandi.*

*Tertia ſpecies modeltiæ eſt illa quæ dicitur modeltia morum, ſeu decentia externa, quia nimirum decorum ac decentiam ſervat in inceſſu, voce, compoſitione vultus, & motus ac geſtus corporis, omneſque actiones exteriores, juxta præſcriptum rectæ rationis temperat; ita ut congruant perſonæ tum in ſe conſideratæ, tum etiam in ordine ad locum, tempus, perſonas circumſtantes, & præſentem exigentiam rerum: Nam ut dicitur Eccl. 19 *Ex viſu cognoscitur vir, & ab occurſu faciei cognoscitur ſenſatus: amictus corporis, & riſus denium, & ingreſſus hominis, enuntiant de illo.**

E *Quarta ſpecies eſt Eutrapelia, quæ latine dici poſteſt jucunditas, vel urbanitas, quia in ludicris & jocofis tenet modum, ſicut modeltia morum in rebus ſeriis, poſteſtque ſic deſiniri: Eutrapelia eſt virtus quæ in ludicris decorum ſervat, vel quæ jocis & ludis modum rationis imponit.*

Ccc

Hujus virtutis necessitatem ex eo demonstrat S. Thomas hic quæst. 168. art. 2. quod sicut homo indiget corporali quiete ad corporis refocillationem, quia non potest continuo laborare, propter limitationem suæ virtutis; ita ex parte animæ eget similiter quiete, & honesta relaxatione à labore; quia etiam virtus animæ est limitata, & determinatis actionibus proportionata; ideoque quando extra modum suum in aliquas operationes intellectuales se extendit, laborat & fatigatur; præsertim cum illæ operationes à viribus sensitivis & corporalibus organis dependant. Unde Status 4. Syl.

Nostra fatiscit.

*Laxaturque chelys; vires instigat, alique
Tempestiva quies, major post otia virtus.*

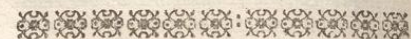
Idipsum declarat Seneca Epist. 58. comparatione cælatoris, oculos fatigatos aspectu viriditatis smaragdi pascens ac recreantis; & Nazianzenus exemplo Venatorum, aut Musicorum, qui solent chordas quieti tradere, easque remittere, ne rumpantur. Eodem exemplo usus est S. Joannes Evangelista, ut refertur in collationibus Patrum, collat. 24. cap. 21. ubi legitur quod B. Joannes Evangelista, cum quidam scandalizarentur, quod cum eum Discipulis suis ludentem invenirent, dicitur mandasse uni eorum qui arcum gerebat, ut sagittam traheret. Quod cum pluries fecisset, quæsit utrum hoc continuè facere posset; qui respondit quod si hoc continuè faceret, arcus frangeretur; unde B. Joannes subintulit, quod similiter animus hominis frangeretur, si nunquam à sua intentione relaxaretur. Perspicuum igitur est, quietem, & honestam relaxationem à labore, quæ fit per jocos, vel ludos, infirmitati nostræ atque fragilitati interdum esse necessariam, subindeque aliquam requiri virtutem, quæ mensuram & modum in jocis & ludis ponat, & quantitatem ac modum honestæ recreationis præscribat. Hæc autem moderatio in joco & ludo, actionibusque ludicris, fit per virtutem quæ vocatur *Eurapelia*, id est virtus quæ in ludicris decorum servat, quæque ludo & jocis modum imponit. Unde Plutarchus observ. 2. sympol. quæst. 1. bellè annotavit, jocos *sales* appellari, nempe quod ut sale condiuntur cibi, sic jocis ac ludo oblectandus sit animus, non tamen nisi ea quæ par est moderatione; sicut sal usurpatur ut condimentum, non ut cibus.

33. Ultima species modestiæ vocatur modestia cultus, seu exterioris apparatus, quæ ex D. Thoma hic quæst. 169. art. 1. potest sic definiti: *Modestia cultus est virtus, quæ in corporis cultu, rerumque externarum apparatu, mensuram rationis ac modum servat.* Sicut enim motus & gestus corporis possunt benè & malè disponi, ob idque opus fuit virtute, quæ in illis modum rationis constitueret: ita in externo rerum usu, prout ad cultum & ornatum corporis, externumque apparatus domus, lecti, famulorum, & similibus spectat, potest esse excessus & defectus, ad cuius proinde debitam moderationem necessaria est aliqua virtus, quæ omnia prædicta juxta præscriptum rationis disponat, & hanc vocamus modestiam cultus, seu exterioris apparatus.

34. Hanc modestiam præsertim mulieribus valde commendant Apostolorum Principes. Petrus enim Epist. 1. cap. 3. de mulieribus Christianis sic loquitur: *Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Sic enim aliquando*

A & sanctæ mulieres ornabant se, subjecta proprijs viris. Paulus verò 1. ad Timoth. 2. *Mulieres (inquit) in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate (id est convenienti moderatione) ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per bona opera.*

His adjungo Tertullianum & Augustinum. Ille enim in libro de velandis virginibus, sic eas alloquitur: *Vestite vos serico probitatis, byssino sanctitatis, purpurâ pudicitie. Taliter pigmentata, Deum habebitis amatorem.* Ille verò Epist. 73. ad Possidium: *Verus (inquit) ornatus Christianorum, non tantum nullus fucus mendax, verum ne auri quidem, vestisque pompa, sed mores boni sunt.*



DISPUTATIO VII.

De vitijs oppositis Virtutibus Cardinalibus.

Cum eadem sit doctrina contrariorum, & opposita juxta se posita magis reluceant, ut virtutum, quas articulis præcedentibus descripsimus, splendor magis eniteat, de vitijs ipsius oppositis, breviter hic differendum esse censuimus.

ARTICVLVS PRIMVS.

De vitijs oppositis prudentiæ, & virtutibus ipsi annexis.

Prudentiæ, & virtutibus ipsi annexis, aliqua vitia opponuntur per defectum, & alia per excessum. Primò ipsi opponitur imprudentia, quæ in quatuor species dividitur, nempe præcipitationem, quæ adversatur rectitudini consilij, atque adeo ebullit; inconsiderationem, quæ opponitur rectitudini judicij, subindeque sinei & gnomæ; inconstantiam, & negligentiam, quæ opponitur rectitudini & efficacitati imperij, ac proinde ipsi prudentiæ immediatè, cum illa præceptiva sit, & proprius ejus actus, imperium, ut disp. 1. art. 1. diximus.

Per excessum ipsi opponuntur ea vitia, quæ falsam imaginem prudentiæ & sagacitatis præ se ferunt, ut prudentia carnis, quæ quis vivit & sapit secundum carnem, rectèque judicat secundum illam, id est secundum motus, & instinctus naturæ corruptæ, ad bona carnalia & temporalia, cum affectu qui vehementem illorum æstimationem sequi solet. Astutia, quæ quis novit modos occultos ad alios fallendos. Dolus, qui est astutis executio, sive fiat per verba, sive per facta. Fraus, quæ magis pertinet ad executionem astutis, secundum quod fit per facta, ut quando mensura est minor justo, vel moneta adulterina. Sollicitudo nimia temporalium, quæ est nimia occupatio in illis acquirendis, aut conservandis, proveniens ex inordinato amore habendi, vel timore amittendi. Et sollicitudo nimia futurorum, præsertim cum anxietate, & parvâ fiduciâ divinæ providentiæ. De quibus omnibus differit S. Thomas hic qu. 55. Præterea sunt aliqua vitia, quæ indirectè sive obliquè contrariantur prudentiæ, quia nimirum causis & adjumentis ejus opponuntur. Sicut enim ad prudenter judicandum multum juvant